

Juliusz Bursze

Katedra Konserwacji Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie

Ochrona Zabytków 24/2 (93), 120-122

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KATEDRA KONSERWACJI AKADEMII SZTUK PIĘKNYCH W WARSZAWIE

W roku 1947, w porozumieniu z istniejącą wówczas w ramach Ministerstwa Kultury i Sztuki Naczelną Dyrekcją Muzeów i Ochrony Zabytków, został zorganizowany jako pierwszy po wojnie w Polsce Wydział Konserwacji na Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Program studiów opracował prof. Bohdan Marconi; pierwszym dziekanem Wydziału był prof. Edward Kokoszko, następnym, od roku 1949 prof. B. Marconi. W roku 1964 kierownictwo wówczas już Katedry Konserwacji przejął doc. Stefan Płużański, a po jego śmierci st. wykładowca mgr Juliusz Bursze.

Program nauczania ulegał wielokrotnym zmianom zarówno co do czasu trwania studiów, kryteriów przyjmowania studentów, jak co do liczby specjalizacji i przedmiotów.

W pierwszym okresie prowadzone były następujące specjalizacje:

- 1) konserwacja malarstwa sztalugowego, rzeźby polichromowanej i malarstwa ściennego — prof. Bohdan Marconi,
- 2) konserwacja grafiki, druku i książki — prof. Bonawentura Lenart,
- 3) konserwacja sztuki zdobniczej — prof. Józef Grein,
- 4) konserwacja rzeźby kamiennej i elementów architektonicznych — mgr Jan Ślusarczyk.*

W latach 1947—1970 Wydział Konserwacji przechodził wielokrotnie reorganizacje. W pierwszych latach był samodzielnym wydziałem, później studium, a ostatnio katedrą na Wydziale Malarstwa. Wydaje się jednak, że liczba samodzielnych pracowni oraz złożoność podejmowanych tu problemów wykraczają poza normalną strukturę Katedry i należałoby powrócić do poprzedniej koncepcji

samodzielnego studium. Od początku istnienia studiów konserwatorskich na ASP w Warszawie kładło się bowiem i kładzie w dalszym ciągu ogromny nacisk, poza przygotowaniem naukowo-technicznym, na zagadnienia estetyczne i wykształcenie artystyczne przyszłych konserwatorów.

Obecnie na studia w Katedrze Konserwacji przyjmuje się studentów w zasadzie po 3 latach studiów na Wydziale Malarstwa, Grafiki lub Rzeźby, ewentualnie po dyplomie ASP. Daje to więc już te podstawy wykształcenia plastycznego, które — w nieco innej formie — są kontynuowane i rozwijane w czasie studiów, aż do pracy dyplomowej włącznie.

W roku akademickim 1970/1971 Katedra Konserwacji prowadzi 3 zasadnicze specjalizacje:

1. konserwacji grafiki, rysunków i książki,
2. konserwacji rzeźby kamiennej i elementów architektonicznych,
3. konserwacji malarstwa sztalugowego, ściennego i rzeźby polichromowanej.

Studia trwają 2 lata; trzeci rok przeznaczony jest na wykonanie pracy dyplomowej. Jest to według naszego zdania zbyt mało; należałoby dążyć do studiów co najmniej 3-letnich, plus rok dyplomowy. Obecnie za krótki czas z konieczności zmusza do dużego zagęszczenia przedmiotów teoretycznych, pozostawiając zbyt mało czasu na ćwiczenia praktyczne. Według zaleceń konferencji IIC w Rzymie, studia powinny trwać minimum 3 lata, a proporcje teorii do praktyki nie powinny przekraczać 1/3. Niestety obecny program nie pozwala na to. Wprawdzie w roku bieżącym dla studentów 3 roku ASP zainteresowanych przyszłymi studiami konserwatorskimi prowadzi się wykłady

* W tym czasie pracował również: prof. Michał Boruciński — prowadził studia malarskie, kopie oraz rysunek, doc. Franciszek Dragan — wykładał technologię malarstwa, prowadził zajęcia z kopiowania malarstwa, mgr Maria Skulska — st. asystent pracowni malarstwa i ko-

pii, mgr Krystyna Henisz — adiunkt pracowni malarstwa i kopii, mgr Maria Orthwein — adiunkt, wieloletni wykładowca i prowadząca ćwiczenia z zakresu konserwacji malarstwa sztalugowego oraz rzeźby polichromowanej.

w ramach 4 godzin tygodniowo, ale są to tylko wykłady zapoznające ich ogólnie z zagadnieniami konserwatorskimi, co jedynie ułatwia im świadomy wybór przyszłej specjalizacji.

Studenci Katedry uczęszczają na wykłady obowiązujące w normalnym programie ASP z historii sztuki prowadzone przez rektora prof. dr Ksawerego Piwockiego; socjologii i zagadnień politycznych. Poza tym studenci wszystkich specjalizacji mają wspólne następujące wykłady i ćwiczenia:

1. Teoria konserwacji — 3 godz. tygodniowo dla każdego roku — prof. Bohdan Marconi; w zakres tych wykładów wchodzi m.in. historia technik malarskich, historia konserwacji, podstawy konserwacji, etyka i estetyka konserwatorska, metodyka badań naukowych dzieł sztuki, warunki eksponowania oraz transportu.
2. Zagadnienia wybrane z historii sztuki — 2 godz. tygodniowo dla każdego roku — st. wykładowca mgr Maria Kossakowska; obejmują one zagadnienia muzeologii, inwentarzy i katalogów, paleografię, heraldykę, sfragistykę, kostiumologię, styloznawstwo itp.
3. Techniki malarskie — 8 godz. tygodniowo — st. wykładowca mgr Janina Czerwińska oraz st. asystent mgr Ludwik Wawrynkiewicz, ćwiczenia polegające na studiach malarskich w różnych technikach oraz na wykonaniu kopii malarskiej lub graficznej.
4. Rysunek specjalny — 6 godz. tygodniowo — st. wykładowca mgr Janina Czerwińska i prowadzący ćwiczenia mgr Jerzy Kozłowski studium rysunkowe z natury żywego modelu lub martwej natury.
5. Chemia — 4 godz. tygodniowo — st. wykładowca mgr Daniel Tworek prowadzący ćwiczenia Z. Iwanicki; chemia nieorganiczna i organiczna — ogólne pojęcia; właściwości chemiczne i fizyczne podstawowych pierwiastków; ogólne zasady mikroanalizy; pigmenty — skład chemiczny, własności chemiczne i fizyczne, spoiwa; metody analizy spoiw i pigmentów; impregnacja drewna, kamieni i innych materiałów porowatych; pojęcia ogólne z optyki, promieniowania elektromagnetycznego i zastosowania go w konserwacji.
6. Dokumentacja konserwatorska — 3 godz. tygodniowo — ćwiczenia prowadzi mgr Maria Wodzińska; cele, zadania i metodyka dokumentacji, dokumentacja opisowa, rysunkowa, fotograficzna.
7. Fotografia specjalna — 2 godz. tygodniowo — ćwiczenia prowadzi Bożena Seredynska.

Poza tym studenci przechodzą cykle wykładów z mikrobiologii prowadzonych przez prof. Jerzego Ważnego z SGGW, ze spektrografii, rentgenologii i rentgenografii zwykłej, stero-

skopowej i barwnej oraz z innych metod badań fizycznych na Politechnice Warszawskiej. Pozostałe wykłady dzielą się już na poszczególne specjalizacje:

1. Konserwacja grafiki rysunku i książki — prowadzi doc. Tadeusz Tuszewski, ćwiczenia mgr Maria Pieniążek; poza obowiązkowymi ćwiczeniami konserwatorskimi obejmuje ona m.in. historię i technologię podłoży (papier, pergamin, papier) i historię technik graficznych, druku i opraw.
2. Konserwacja rzeźby i elementów architektonicznych — prowadzi mgr Adam Roman. W zakres tej specjalności wchodzi technologia obróbki kamienia, przyczyny zniszczeń, konserwacja kamienia i technologia konserwatorska, uzupełnianie ubytków, rekonstrukcja oraz kopia. Dla studentów tej pracowni prowadzi również specjalne wykłady dr Zdzisław Bąkowski; są to: podstawy mineralogiczne, petrograficzne materiałów kamiennych i ceramicznych; procesy fizyczne i chemiczne powodujące destrukcję kamienia i ceramiki; wybrane zagadnienia z konserwacji kamienia i rekonstrukcji lepiszcza; zastosowanie biologicznych metod odsalania zespołów archeologicznych.
3. Konserwacja malarstwa sztalugowego, ściennego i rzeźby polichromowanej prowadzona jest w dwóch odrębnych pracowniach. Pracownią konserwacji malarstwa ściennego kieruje st. wykładowca mgr Karol Dąbrowski. Ćwiczenia obejmują techniki malarstwa ściennego i jego konserwację; wykłady dotyczą technologii konserwatorskiej, historii i technologii malarstwa ściennego. Jako oddzielne zagadnienie jest wykładana technologia podłoża drewnianego w malarstwie ściennym. Jednocześnie w pracowni tej jest prowadzona kopia w różnych technikach malarstwa ściennego (al fresco, fresco secco, tempera, klejówka itd.).

Pracownią konserwacji malarstwa sztalugowego oraz rzeźby polichromowanej kieruje st. wykładowca mgr Juliusz Bursze oraz st. asystent mgr Ludwik Wawrynkiewicz. Pracownia obejmuje wszystkie zagadnienia związane z techniką i estetyką nowoczesnych metod konserwacji malarstwa sztalugowego tak na podłożu drewnianym i płóciennym, jak na metalowych i innych oraz rzeźby polichromowanej. Poza tymi zagadnieniami prowadzone są ćwiczenia z rentgenoskopii, rentgenografii zwykłej, stereoskopowej, płaszczyznowo-obrotowej itp. oraz materiałoznawstwo pod kątem zastosowania w konserwacji. Na ćwiczenia praktyczne kładzie się bardzo duży nacisk.

Katedra Konserwacji korzysta z pomocy Muzeum Narodowego w Warszawie, Biblioteki Narodowej i Pracowni Konserwacji Zabytków zarówno w zakresie aparatury, jak i samych obiektów. Wiele też ćwiczeń i wykładów od-

bywa się w tych instytucjach. Często także obiekty do prac magisterskich pochodzą z Muzeum Narodowego. W czasie studiów studenci obowiązani są do odbycia praktyk konserwatorskich z zakresu konserwacji malarstwa sztalugowego lub ściennego w jednej z tych instytucji. Ta szeroka współpraca z innymi instytucjami, jak SGGW, Politechnika Warszawska, Muzeum Narodowe, Główne Laboratorium Pracowni Konserwacji Zabytków itp. gwarantuje szybkie wdrażanie najnowszych osiągnięć w dziedzinie konserwacji. Wydawałoby się jednak słuszne, postulowane zresztą wielokrotnie na różnych zjazdach konserwa-

torskich i jednocześnie konferencjach międzynarodowych, wprowadzenie obowiązkowego stażu podyplomowego, szczególnie ze względu na zbyt mały procent, z konieczności zajęć praktycznych.

Do tej pory studia konserwatorskie w ASP w Warszawie ukończyło 86 osób. Obecnie do pracy dyplomowej przystąpiło 6 absolwentów. Na wszystkich specjalnościach jest obecnie 18 studentów.

doc. Juliusz Bursze
Akademia Sztuk Pięknych
Warszawa

THE CHAIR OF CONSERVATION AT THE HIGH SCHOOL OF ARTS, WARSAW

The Department of Conservation at the Academy of Fine Arts, Warsaw was founded in 1947 as the first post-war modern faculty of conservation. Its programme has been outlined by Professor Bohdan Marconi, who at the same time is to be mentioned as the founder of the faculty itself. The programme outlines in principle remained unchanged up to the present day although, as the time passed, they have been considerably extended. The chief objective of programme consisted in training of conservators able to preserve the paintings, objects of graphic art and works of artistic craftsmanship and having special education in technology, chemistry and history of art.

In its present form the scope of studies has been confined to the activities of a chair within the Faculty of Painting and it covers the following specialized branches: conservation of easel and mural paintings and of polychromed sculpture, conservation of works of graphic art, ancient books and manuscripts, conservation of sculpture and architectural details.

It is intended to create in the future the laboratory for conservation of pieces of artistic craftsmanship. In addition to usual lectures and exercises in particular specializations all the students are obliged to

hear the lectures and participate in exercises conducted in painting, copying, drawing, chemistry, special photography, documentation, history of art and those devoted to museology. Besides, the students should also pass a special cycle of lectures in microbiology and spectrography and spend a certain amount of time on practices during their summer holidays.

The diploma work normally comprises the independently executed conservation of an object, accompanied by a complete documentation based on knowledge of the history of art, its attribution, and preparing a copy using the original techniques.

It seems to the author to be desirable to introduce the post-graduation practices which were many times postulated at various conferences. The Chair of Conservation closely co-operates with the National Museum, Warsaw, the National Library and the State Enterprise for Conservation of Art as well as with several other museums and educational institutions as, e.g. the High School of Agriculture, Warsaw or Technical University.

Up to the present day some ninety conservators with different specializations have left the Warsaw High School of Arts.